

“Apol teekent en schetst overal; zelfs op de jacht verzuimt hij niet, zijn schetsboek mede te nemen.”

KAPITEIN POOLSCHOENER WILLEM BARENTS, 1880.

Louis Apol (1850-1936), 'Een verlaten schip, ingevroren in het ijs', 1880. © Collectie Rijksmuseum.

Louis Apol

Willem Barents achterna

In 1880 stapte de Haagse kunstenaar Louis Apol (1850-1936) aan boord van de poolschoener Willem Barents. Zijn opdracht? De expeditie van het Comité voor de Ijsvaart naar Nova Zembla in beeld brengen. Geen ongewone keuze, want Apol was immers de beste schilder van winterlandschappen die Nederland in de 19e eeuw kende.

TEKST: ELENA LOMBARDO

Gedreven door vaderlandsliefde en in tijden van hevige concurrentie uit het buitenland besloot het recent opgerichte Comité voor de Ijsvaart in de voetsporen te treden van Willem Barentsz (ca. 1550-1597). Met een 14 koppige bemanning zou men naar Nova Zembla varen, de plek waar de ontdekkingsreiziger in 1596-97 een hele winter doorbracht, om er op verschillende plaatsen gedenksteden te plaatsen. Toen het nieuws van de expeditie bekend raakte, meldde Louis Apol zich meteen als vrijwilliger aan. Als specialist op het gebied van winterlandschappen, was de expeditie naar de Russische archipel een uitgelezen moment om sneeuw en ijs in haar meest ongerepte en extreme vormen te bestuderen. Ook het comité had baat bij Apols spontane deelname. Hij was immers een gevierd kunstenaar, en aandacht voor Louis Apol was meteen ook aandacht voor de expeditie en het comité.

Geen makkelijke klus

Schilderen op een poolschoener bleek al snel niet van een leien dakje te gaan. Apol had er geen atelier en als volwaardig lid van de bemanning werd van hem verwacht de handen uit de mouwen te steken of 's nachts wacht te lopen. Wanneer hij dan wel de tijd vond om zich terug te trekken was hij echter enorm productief. Hij vulde maar liefst vier schetsboeken met taferelen van kleine dorpjes, ijsbergen of leven op het schip – goed voor 200 werken in totaal. Hiertussen onderscheidt men twee grote thema's. Aan de ene kant zijn opdracht, de verslaggeving van de expeditie en aan de andere kant privéwerken: kunst als aandenken aan zijn avontuurlijke reis, zoals het noorderlicht, een bijzondere regenboog, of de dieren die zijn pad kruisten. Deze werken samen brengen een gevarieerd en boeiend verhaal van een unieke,

maar tevens bewogen expeditie. Zo kwam de poolschoener vast te zitten op een rif voor de kust van Nova Zembla. Nadat men noodgedwongen overtollige lading overboord had gegooid om het schip lichter te maken, kwam men tot de vaststelling dat het beschadigde schip niet meer in staat was om de expeditie verder te zetten en besloot men huiswaarts te varen. Enige tijd hiervoor schilderde Louis Apol reeds een voorafschaduw van dit noodlot: een oud schip, vast in het ijs, in de desolate en onherbergzame sfeer van het poolgebied. Ongetwijfeld tevens een knipoog naar de winter van 1596-97 toen Willem Barentsz er vast zat.

Panorama Nova Zembla

Onthaald als held toonde Louis Apol het ensemble aan schetsen die hij maakte tijdens de expeditie aan het Nederlandse publiek. Na de tentoonstelling bleven ze in zijn bezit en werkte hij ze uit tot schilderijen of aquarellen. 23 uitgewerkte exemplaren schonk hij aan het Scheepvaartmuseum, zijn schetsboeken zouden postuum naar het Rijksmuseum gaan. De werken die Apol maakte over Nova Zembla hadden een emotionele waarde voor de kunstenaar en werden daarom niet op de markt gebracht. Men komt ze vandaag dus ook haast niet tegen in kunstgaleries of veilingzalen. In 1896, 16 jaar na de expeditie, kreeg Louis Apol van de Panorama Maatschappij in Amsterdam nog de opdracht om een panorama te schilderen van Nova Zembla.

Dit panorama, dat getoond werd 300 jaar na de sterfdatum van Willem Barentsz, is vandaag verdwenen, maar foto's van het panoramische meesterwerk, samen met een selectie uit honderden schetsen die Apol tijdens zijn expeditie maakte, worden dit najaar getoond in het Panorama Mesdag.

BEZOEKEN

'Louis Apol op Nova Zembla'
Panorama Mesdag
Den Haag
19-10 t/m 01-03
www.panorama-mesdag.nl

LEZEN

'Louis Apol op Nova Zembla'
Suzanne Veldink
Scriptum Art Books
ISBN: 9789463192026
Prijs € 20,00